

Lokaldemokratiet og kvinner. *Åpningsinnlegg på konferansen for Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken i Alta den 13. juni 2008 ved statssekretær i Kommunal- og regionaldepartementet Dag Henrik Sandbakken.*

Kvinneres politiske arena har fra slutten av 1800-talet og frem mot 1970 vært i hovedsak de frivillige organisasjonene. De kvinnedominerte organisasjonene som for eksempel Sanitetsforeningen, Norges bondekvinnelag, Norsk bonde- og småbrukerlags kvinnebevegelse, Norsk husmorforbund, m.fl., har vært viktige premissgivere i utbyggingen av det som er blitt betegnet som *velferdskommunen*.

Gjennom sin deltagelse i disse frivillige organisasjonene har kvinner dermed hatt stor *indirekte* innflytelse på beslutningstaking på lokalt, regionalt og sentralt nivå.

Men fremdeles er det altså i landsgjennomsnitt over 60 prosent av **kommunestyrene** våre som ennå i dag ikke har over 40 prosent **kvinnerepresentasjon**, og mer enn hver femte kommunestyre har under 30 prosent kvinner.

Kommunestyrene og kvinners representasjon

Rokkansenteret har gjennom evalueringen av Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken, nyansert dette bildet for oss. De presenterte på oppstartkonferansen i fjor et mer variert bilde som bl.a. viser at det finnes en gruppe med kommuner som over tid har hatt en *stabil relativ høy representasjon av kvinner* og en annen gruppe kommuner som over tid har hatt en *stabil lav representasjon av kvinner*. I den siste gruppa har utviklinga med å få flere kvinner i kommunestyra gått sakte. I den første gruppa var kvinnerepresentasjonen i gjennomsnitt 45 prosent mens den i den siste gruppa var på 25 prosent.

I kommunene som har en høy kvinnerepresentasjon når også kvinnene i større grad til topps i politikken, dvs. det er en større sjanse for at de blir ordførere, og de ønsker i større grad å ta gjenvalg til kommunestyret.

I disse kommunene så får også kvinnene i større grad topplassene på nominasjonslistene, og de får flere stemmetillegg (fra partiene). *Dermed har de langt større sjanse for å bli valgt.* Dette er viktige lærdommer for parti som virkelig vil gjøre noe med kvinnerepresentasjon.

Kvinner og medlemskap i partier og nominasjonskomiteer

Skal vi diskutere lokaldemokratiet og kvinner i det representative systemet, kommer vi ikke utenom **partiene**.

Lokaldemokratikommisjonen sier at partiene utgjør selve grunnsteinen i det representative demokratiet. Partiene blir sett på som en forutsetning for et velfungerende demokrati. Kvinner har hatt mindre anledning til å sette dagsorden her fordi de tradisjonelt har vært og er underrepresentert i partiene.

I 1980 hadde partiene som er representert på Stortinget til sammen 461 000 medlemmer. I 2004 var tallet kommet ned på 187 654.

4 av 10 partimedlemmer er kvinner. Samtidig er det ett trekk ved medlemsmassen i partiene at den er aldrende. Det tyder på at nyrekrutteringen et stykke på veg har stoppet opp.

Dermed er medlemsmassen, dvs. potensielle kandidater (det som fagfolkene kaller aspiranter) til listene, i utgangspunktet skjevfordelt: Det er langt flere menn enn kvinner (og flere middelaldrende).

Dette gjelder, i følge forskerne på Rokkansenteret som evaluerer Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken, også **nominasjonskomiteene** i de 22 prosjektkommunene ved siste lokalvalg (i 2007). I disse kommunene er det 68 prosent av nominasjonskomitemedlemmene som er menn. 66 prosent av alle medlemmer (både kvinner og menn) er over 50 år.

Lokaldemokratikommisjonen peker også generelt på synkende medlemsmasse i ungdomspartiene. Ungdomspartiene hadde en medlemsmasse på 44 000 i 1977 og den er blitt redusert til cirka 17 000 i 2004. Dette er et problem for ”moderpartiene”, når ungdomspartiene ikke greier å rekruttere slik de gjorde tidligere.

Samtidig tror jeg at en kriseforståelse av lokalpartiene er noe overdrevet. Jeg tror en forestilling om at folk flokket seg til partimøter i store skarer for å drive politikk før i tiden, er mer preget av nostalgi og av at man tror at alt var så mye bedre i ”gamle dager” enn hva det faktisk var.

Hvordan rekrutterings- og nominasjonsprosessen foregår

Vi har kunnskap om **hvordan rekrutteringen til kommunestyrene foregår**, - og i departementet er vi også i ferd med å skaffe oss enda bedre kunnskap om dette. Lokaldemokratiforskerne ved Rokkansenteret hjelper oss med det. Erfaringene fra Personvalgundersøkelsen fra 2003-valget og dybdeundersøkelser av **nominasjonsprosessene** viser at det er utfordringer å ta tak i.

Nominasjonsprosessene foregår gjerne slik: Først spør partiene sittende representanter om de vil ta gjenvalg. Deretter leter partiene etter kandidater fra siste valg. Dersom de fremdeles mangler kandidater, så søker de videre blant medlemmer og sympatisører.

Dette fører blant annet til at partiene i liten grad leter etter villige som ikke allerede er å finne i partiene.

Undersøkelser av kommune- og fylkestingsvalget i 2003, viser at **partiene sine prioriteringer på listene er førende for hvem som bli valgt inn**. Den viser at partiene plasserer kvinnene lavere ned på nominasjonslistene enn menn, og de får færre stemmetillegg (39 prosent til kvinner og 61 prosent til menn). Slik valgsystemet virker og slik velgerne stemte ved lokalvalget i 2003, skal det en del stemmer til for at en kandidat går forbi en kandidat som partiet har satt høyt opp på listen og kanskje i tillegg har gitt stemmetillegg.

En konsekvens av det, er at partiene som en hovedregel, - selv om det finnes unntak, i stor grad altså bestemmer hvem av kandidatene som blir innvalgt.

Derfor er måten partiene rekrutterer - og nominerer kandidater på listene så viktig å se nærmere på når man som jeg, er opptatt av å styrke lokaldemokratiet.

Hvis man greier å inkludere nye medlemmer til partiene, og hvis kvinnene i større grad får mer framtrede posisjoner på nominasjonslistene og får like mange stemmetillegg som menn, vil en oppnå og fordele politisk erfaring på flere.

Er det så vanskelig å rekruttere nye til listene?

Så hører man mange som sier at det er så vanskelig å finne nok folk til listene, og særlig kvinner. Audun Offerdal og Jacob Aars har gjennomført en egen listefyllundersøkelse. Den viser her at det er mange som går med på å stå på en partiliste uten at de i utgangspunktet hadde lyst eller politiske ambisjoner om å bli valgt inn i kommunestyrene. De fant mange som først var motvillige til å bli valgt inn i kommunestyrene. Når så noen av disse først ble valgt inn, så ble de renominerte ved neste valg. Dette tolker de som at de fikk smaken på politisk arbeid, og deltakelsen førte til at de ble motiverte og engasjerte. Og dette er jo lovende.

Departementet har også fått gjennomført en innbyggerundersøkelse. Den viser at det faktisk er mange som ikke har vært politisk aktive de to siste årene, men som når de blir spurt, sier 1 av 4 at de kunne tenke seg å bli politisk aktive og prøve å påvirke politikken i kommunen sin.

At partiene må rekruttere nye personer til listene sine – personer som til nå kanskje ikke er blitt spurt om å delta i politikken, vil dermed kunne ha den positive virkningen at lokaldemokratiet blir fornyet og modernisert.

Jeg tror at det er nødvendig at partiene nå tar opp til vurdering hvordan man kan rekruttere nye, og spesielt **hvordan man kan sette opp nominasjonslistene slik at kvinner har større sjanse for å bli valgt inn i kommunestyrene**. I tillegg må man se **på partikultur og arbeidsform**.

Jeg tror at vektleggingen av den gode debatten for å oppnå enighet må bli langt mer fremtredende dersom lokalpolitikken skal oppleves som interessant i vår tid. Og her ligger utfordringen først og fremst hos partiene.

Den svenske lokalpolitikeren Louise Ricklander har i sin bok "Bakom politikerrollen" reflektert over sine opplevelser fra kommunestyret, og jeg tror mange norske lokalpolitikere kjenner seg igjen: "Det dreier seg om å lage reklame for eget parti", skriver hun. For opposisjonene gjaldt det å finne feil og dumme argumenter hos majoriteten, og ikke å spare på kruttet når dette ble påpekt", skriver hun. Det dreier seg om å ta motstanderne. Alt skjer for åpen scene. En politikers uenighet blir gjerne til offentlig krangel, - noe som pressen bidrar til.

Men dette bidrar også til å skape politikerforakt hos velgerne, hevder Ricklander. "En politisk representant for et parti snakker bare positivt om eget parti, og bare negativt om motstanderens. I hverdagspråk pleier det å bli ansett som dårlig tone eller

barnslig å stadig berømme seg selv og klage på andre. Det blir en grobunn for mistro mot politikerne".

Jeg har nevnt partiretorikken. Også partikulturen er av forskere nevnt som viktig for motivasjonen for å delta i de lokale partilagene og kommunestyrene.

Med regjeringens satsing: "Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken", har vi satt fokus på noen av disse utfordringene som jeg har nevnt ovenfor. Regjeringen vil støtte mange gode tiltak i deres kommuner som også går på partiretorikk og partikultur og måten de lokale partilagene fungerer på. I tillegg vil dere se nytt på hvordan vi på en bedre måte kan legge til rette for politikere som bruker fritiden sin på politikk. Noen av disse erfaringene får vi høre om litt om senere i dag

Dette er viktige erfaringer som vi vil ta godt vare på og prøve å overføre de beste av disse til andre kommuner i landet.

Jeg har også nevnt **hvordan mediesamfunnet påvirker politikken**, og vi vet fra nyere undersøkelser at **synlighet i mediene** er **viktig** blant annet **for å få personstemmer**. Kvinnelige kandidater får litt færre personstemmer enn mennene, og mangel på synlighet i mediene er en av forklaringene forskerne har gitt på det. Velgerne diskriminerer ikke de kvinnelige kandidatene - de så dem ikke.

Som politikere må vi ha et bevisst forhold til mediesamfunnet og hvordan det virker. Her er mange gode initiativ fra flere av dere som vil prøve ut ulike tiltak for å fronte de kvinnelige politikerne i media. For eksempel har Sel, Dovre og Lom, - og Skien, Bamble, Siljan og Porsgrunn spennende tiltak på gang her, som vi gleder oss til å høre mer om.

Rekrutteringen til kommunestyrene og spesielt til ordførervervet – spesielt **måten nominasjonslistene blir satt opp på, må tas langt mer på alvor**. All forskning viser at partiene setter til de grader premisser for kandidatutvelgelsen, - og plasseringen på nominasjonslistene er viktig for hvem som blir valgt.

Vi må heller ikke glemme at det å bli spurt er det som gjør at folk aktiviserer seg. Faktisk er det mange som kunne tenke seg å bli politisk aktive - men de blir aldri spurt. Det gjelder særlig kvinner.

Og alle tiltakene som dere er godt i gang med å sette ut i livet, viser at dere tar alt dette på alvor. Vi har derfor store forventninger til denne satsingen vil bidra til en god fornyelse av lokalpolitikken - og at dette vil bidra til å øke andelen kvinner i kommunestyrene - og i ledende verv spesielt

Lykke til videre med arbeidet!